

Vakıflarda vergi denetimi

OSMANLIDAN günümüze dernekler ve vakıflar sosyal hayatın birer parçası olan son derece önemli görevler ifa etmişlerdir. **Osmanlı İmparatorluğu**'nun ihtişamlı yılların da vakfiyeler özellikle bilimin, sanatın ve eğitimin gelişmesinde önemli

Cihat
ÇETINKAYA

görevler ifa etmişlerdir. Sosyal yapıda devletin yetişemediği pek çok hizmet çoğu kez saraş ileri gelenlerin öncülüğünde kurulan vakıflar eliyle yerine getirilmiştir. Bu nedenle vakıflar büyük mal varlıklarının ve servetlerin bulunduğu güçlü sosyal dernekler olarak hayatîyetlerini sürdürmüşlerdir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında vakıflar belli bir disiplin içerisinde hayatîyetlerini devam ettirmeleri için **Vakıflar Genel Müdürlüğü** kurulmuş ve vakıfların idaresi denetimi bu kurum eliyle yapılagelmiştir.

Vakıflar amacından saptı

Vakıflar esas itibarıyla **Türk Medeni Kanunu**'na göre kurulan ve belli amaçlar gerçekleştirmek için faaliyetlerde bulunan iktisadi işletmelerdir. İktisadi işletmelerin önemli tarafı, vergi ödemeleri ve ekonomiye katkılarının bu yolla da sürmekte olmasıdır. Ancak genelde iktisadi faaliyetlerinden dolayı vergi ödemek durumunda olan vakıflar kuruluş ve faaliyet amaçlarına yönelik olmak üzere bir takım vergi istisna ve muafıflıklar, edinilmektedir.

Vergi mevzuatındaki yasal düzenlemeler çerçevesinde vakıflara vergi muafiyeti tanınması **Bakanlar Kurulu** kararlarıyla alınmaktadır.

1980 sonrası dönemde Türkiye'de vakıfların sayısı süratle artmış ve pek çoğu siyasi değerlendirmelerle olmak üzere hemen hemen bütün vakıflara vergi muafiyeti tanınmıştır. Vakıfların sosyal amaçları gerçekleştirmek ve topluma hizmet etmelerini sağlamak esas olmakla birlikte, siyasi düşüncelerle vakıfların kurulduğuna şahit oluyoruz. Vergi muafiyeti tanınan vakıfların, bu muafiyetlerinin devam edip, etmeyeceği ile vakıf gelirlerinin amaçları doğrultusunda harcanıp harcanmadığının denetlenmesi **Maliye Bakanlığı**'na yapılmaktadır. Bugün vakıfların sayısı yüzlerce olmuş ve faaliyetlerinin denetlenmesi imkansız hale gelmiştir. Sosyal ve kültürel amaçlı vakıflar çok büyük maddi güçlere ve olanaklara ulaşmışlar siyasi etkilerle, özellikle büyük şehirlerde değeri trilyonlarla ölçülen gayrimenkullere sahip duruma gelmişlerdir. Hatta bu siyasi etkileşme öyle ölçülere varmıştır ki büyük alışveriş merkezleri benzin istasyonları çalıştıran vakıflar dahi vardır. Özellikle son dönemde vakıfların ihalelerinde veya büyük belediyelerin yapmış olduğu ihalelerde etkili olduklarına dair kamu oyunda yaygın söylentiler mevcuttur.

Denetim şart

1980 sonrası siyasi iktidarın şova döndürdüğü ve hatta vakıf yöneticilerinin devlet protokolünde karşılanıp uğurlandığı uygulamaları yaşadık. O siyasi iktidardan uzaklaşmasıyla özellikle bu kadın vakıfları birden bire ortadan kayboldular. Daha sonra gelen siyasi iktidar sahipleri de şehit analarının gözyaşları üzerine vakıf kurdular. Ancak bu vakıfların topluma sosyal fayda sağladığını ve kuruluş amaçlarını gerçekleştirdiğini iddia etmek zordur. Bütün bunlara ilave olarak son dönemdeki vakıf etkinlikleri camii kurma ve yaşatma biçiminde alabildiğine düzensiz ve disiplinsiz bir şekilde artmaya devam etti. Bu noktada eğitim kurumları şeklindeki vakıf faaliyetleri de siyasi bir faaliyet olarak yerini aldı.

Bütün bu gerçekler karşısında objektif ve sağduyulu sahibi iktidarların ve özellikle devleti yönetenlerin bu gün aysbergi andıran vakıfları mali yönden denetlemeleri ve sosyal amaçları dışında faaliyet gösterdikleri tespit edilenlerin kapatılması gerekir. Vergi muafiyeti tanınan bu buzdakların iktisadi işletmeler boyutunda denetlenmesi ve düşük oranlarda olsa vergilendirilmesi en azından iktisadi ve ticari işletmeler arasındaki haksız rekabeti önlemek açısından yerinde olacaktır. Vatandaşlarımızın hayır amaçlı katkılarının aynen harcanacağı durumlarda ortada iktisadi faaliyet olmayacağı için böyle bir uygulamanın gerçek anlamda sosyal faaliyette bulunan topluluklara zarar vermeyeceği de açıktır.